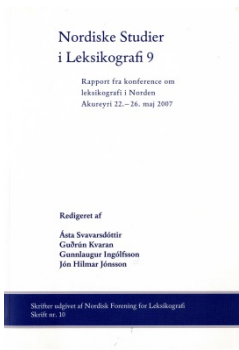

NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel:	Ordböcker och informationsbeteende - En gränsöverskridande studie i ordboksanvändning	
Forfatter:	Alexandra Granström	
Kilde:	Nordiska Studier i Lexikografi 9, 2008, s. 143-154 Rapport fra Konference om leksikografi i Norden, Akureyri 22.-26. maj 2007	
URL:	http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive	

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

ALEXANDRA GRANSTRÖM

Ordböcker och informationsbeteende

En gränsöverskridande studie i ordboksanvändning

Dictionaries and information behaviour – a cross boundary study in dictionary use. *User studies* is a dynamic and well developed field in Library and Information Science (LIS). The research deals principally with the phenomena of *information behaviour* especially concerning information needs, information seeking and information use. This article examines the relation between user studies in LIS and in lexicography by analysing the common user aspects need, seeking and use. A study in dictionary use among librarians forms the empirical foundation for a theoretical discussion about the information behaviour process in relation to dictionary use. The interdisciplinary approach gives a deeper understanding of the dictionary user as an actor in a complex user context. User studies in LIS is an inspiring field for further studies in dictionary use also among other user groups.

1. Inledning

Det lexikografiska arbetet syftar i huvudsak till att dokumentera språket och presentera det i olika slags ordböcker på ett så användarvänligt sätt som möjligt. Således finns en ofrånkomlig komponent att räkna in i projektplanen: ordboksanvändaren. Genom att bedriva forskning kring ordboksanvändning kan det praktiska arbetet med ordböcker utvecklas och ge välbehövlig kunskap om hur användaren tar till sig och uppfattar den information som ordböcker förmedlar. Med andra ord skulle man kunna tala om ordboksanvändning som ett *informationsbeteende*. Detta fenomen undersöks särskilt inom biblioteks- och informationsvetenskapens användarstudier (user studies), ett välutvecklat forskningsfält som för fram många intressanta aspekter på informationsanvändaren i olika kontexter. I föreliggande artikel diskuterar jag ordboksanvändning i relation till informationsbeteende och pekar därmed på de tvärvetenskapliga möjligheterna för den lexikografiska användarforskningen.

2. Vedertagna begrepp

Ett tvärvetenskapligt resonemang innebär en del nya begrepp för respektive fält och föranleder viss definiering av centrala termer. De definitioner jag väljer att lyfta fram är på inget vis allena rådande; inom biblioteks- och informationsvetenskapen (BoI) florerar en mångtydig terminologi kopplad till olika teoretiska och

metodologiska infallsvinklar. Ingången till det vetenskapliga området är därmed inte lätt att begränsa, men ger samtidigt en givande inblick i en dynamik något särskild den lexikografiska användarforskningen.

2.1 Informationsbeteende

Att definiera vad informationsbeteende är blir problematiskt redan vid förleden information; att det är ett svåravgränsat begrepp avspeglas också i den BoI-relaterade litteraturen. Enligt Case (2002: 43) är det centrala problemet att samma term används för att beteckna flera olika koncept inom vitt skilda discipliner och därmed inte går att beskriva enligt ett universellt mönster. Det är, som Case påpekar, "important to note that defining information in an absolute and final sense is not entirely necessary for the study of information phenomena to proceed" (2002: 59). Den definition som jag utgår ifrån är hämtad från *Online Dictionary for Library and Information Science* (ODLIS 2004), med följande innebörd av informationsbegreppet:

Data presented in readily comprehensible form to which meaning has been attributed within the context of its use. In a more dynamic sense, the message conveyed by the use of a medium of communication or expression. Whether a specific message is *informative* or not depends in part on the subjective perception of the person receiving it.

Även helhetsbegreppet *informationsbeteende* anges med litet olika termer. Enligt Wilson (1999: 249) förstås informationsbeteende som "those activities a person may engage when identifying his or her own needs for information, searching for such information in any way, and using and transferring that information", en definition som jag understöder. Mer precist syftar mitt val av efterleden *beteende* att förstå användarsituationen som ett komplext agerande i en psykolingvistisk process.

Den definition av information som ODLIS presenterar indikerar särskilda kärnområden för forskningen inom informationsbeteende: informationsbehov, informationssökning och informations-användning. Dessa förklarar Savolainen (2003: 74) som en beteendekedja med "antagandet att fenomen kallade informationsbehov utlöser en informationsökningsprocess som utmynnar i användning eller utnyttjande av anskaffad information". Det forskningen vidare undersöker är frågor som berör de olika komponenterna i processen: vilka faktorer ger upphov till informationsbehov och på vilka sätt tar de sig uttryck? Till vilka källor eller kanaler vänder sig användaren för att tillfredsställa sina behov och på vilka grunder väljs dessa? Hur utnyttjas källorna och den anskaffade informationen? Innan jag närmare går in på dessa frågeställningar ger jag en presentation av det fält som är grundläggande för all forskning av informationsbeteende.

2.2 Användarstudier

Användarstudier ger “modeller av och kunskap om människors informations-sökningsprocesser” (Limberg 1998: 15). Denna kunskap har som forskningstradition kontinuerligt utvecklats under 1900-talet, men inleds på allvar först under seklets mitt. Ett flertal forskningsöversikter (jfr t.ex. Case 2002; Wilson 1994) beskriver tiden fram till 1948 som i huvudsak koncentrerad till undersökningar av bibliotekssystem och olika informationskanaler. Med påverkan från *Royal Social Scientific Information Conference* 1948 vidgades fältet till att även gälla informationsbeteende generellt. Men det är 1960-talet som blir ett avgörande decennium då man nu börjar inse den komplexitet och svårfångade karaktär som kännetecknar informationsbeteende, en insikt bevisad av de modeller för olika informationsfenomen som samtidigt utvecklas (Savolainen 2003: 81 f.). Forskningsansatsen förhöll sig dock övervägande strukturinriktad med användarstudier som “syftade till att utforska hur och i vilken utsträckning olika informationssystem används av olika grupper” (Sundin 2003: 22). Som Sundin fortsätter innebar det till största delen kvantitativa forskningsmetoder med survey-undersökningar där användargrupperna i huvudsak bestod av akademiker och forskare.

Småningom uppstod kritiska röster kring den systemorienterade forskningen och i fokus ställdes det som Case (2002: 6) belyser: “What was actually studied were the information *sources* and how they were used, rather than the individual users, their needs (as they saw them), where they went for information, and what kind of results they experienced.” I en välciterad artikel kategoriserar Dervin & Nilan (1986) den traditionella forskningens problemområden och beskriver den förändrade forskningsinriktningen som ett paradigmskifte, mot individcentrerade ansatser. Det nya synsättet menar Sundin (2003: 23) “har haft stor betydelse för synliggörandet av användaren utifrån dennas egna perspektiv”, i praktiken ett förhållningssätt starkt präglad av kognitiva influenser. Litteraturen från denna tidsperiod fram till 1990 uppvisar en mängd olika modeller och teorier kring informationsbeteendeprocesser, vilka närmare beskrivs i t.ex. Wilson (1994), eller Limberg (1998) ur ett nordiskt perspektiv. Den kanske mest inflytelserika forskaren att nämna är Brenda Dervin (1986; 2003) med sin Sense-Making-teori, men även Wilson (1999) har utvecklat modeller värda att uppmärksamma.

Det senaste decenniet har inneburit ett vidgat perspektiv på användaren som aktör i en social kontext inom vilket informationsbeteendet konstrueras i socio-kulturella sammanhang. Skapandet av den internationella konferensen *Information Seeking In Context* (ISIC 1996) kan ses som ett led i den kritik som riktades mot paradigmskiftets alltför rationella och individcentrerade synsätt (Sundin 2003: 25). Denna kontextorienterade ansats har vid sidan av en kognitiv linje befästs och vidareutvecklats främst inom den nordiska BoI-forskningen med fenomenologiska (Limberg 1998) och domänanalytiska (Hjørland 2002) inslag.

3. Ordboksanvändning som informationsbeteende

Min teoretiska diskussion bygger till stor del på den undersökning jag gjorde hösten 2006 i samband med skrivandet av min D-uppsats i Praktisk svenska vid Uppsala universitet (se Granström 2006). Att undersöka hur en informationsutbildad yrkesgrupp som bibliotekarier använder ordböcker i sitt dagliga arbete föreföll mig mycket intressant och givande. Att förmedla information på ett lättbegripligt sätt kräver ett medvetet språkbruk vilket i problemsituationer ofta underlättas av ordböcker. Bibliotekarier är dessutom många gånger språkförebilder för låntagare, inte minst då svenska är ett andraspråk.

Den grundläggande frågan jag sökte svar på var hur användarbeteendet kan se ut bland bibliotekarier och vidare vilken roll ordboken spelar på bibliotek i allmänhet. Mitt material bestod av en gruppintervju med anställda vid ett universitetsbibliotek (UB) och en enkätundersökning bland folkbibliotekarier (FB). Informanterna svarade på frågor utifrån frågekategorier gällande användning och tillgång av ordböcker, ordbokens roll i arbetet och på bibliotek samt elektroniska ordböcker och hjälpmedel. Ur svaren kunde jag utkristallisera tre typer av användarsituationer som jag valt att nämna *individuellt bruk*, *långtagarbruk* och *bruk i referenssituationer* (informationsförmedling mellan bibliotekarie och låntagare). Dessa dimensioner varierar i intensitet och omfattning mellan informanterna och är i hög grad kontextbundna, men lika mycket baserade på kunskapsnivå och tidigare erfarenheter av ordboksanvändning. De olika bruksformerna inbegriper ordboksanvändning i både passiva (läsning och lyssnande) och aktiva (skrivning och tal) språkaktiviteter, med tonvikt på den aktiva formen.

Stoffet i varje svarsdimension kopplade jag samman med de tidigare nämnda komponenterna behov, sökning och användning. På så vis bildas en informations-beteendeprocess i en yrkesrelaterad kontext där olika faktorer inverkar på bibliotekarien som ordboksanvändare. I det följande diskuterar jag varje komponent var för sig.

3.1 Behov

Den lexikografiska användarforskningen ställer en rad nödvändiga frågor kring förståelsen av ordboksanvändarens behov, vilket även kan uppfattas som att området utgör ett visst intresse för undersökning. Att så är fallet bekräftas i den lexikografiska översiktslitteratur jag bekantat mig med, och Svensén (2004: 534) förklarar aspekten som "en av de viktigaste" eftersom forskningen strävar efter kunskapen om "hur ordböckerna skall utformas för att på ett bättre sätt tillgodose dessa behov". Ingenstans har jag dock i lexikografilitteraturen funnit svar på den kanske mest grundläggande frågan att ställa: vad är ett "behov"? Jag vänder mig då till BoI-litteraturen och finner följande, något nedslående, svar från Case (2002: 67): "Few investigations of information seeking delve very deeply into the issue of what human 'needs' really are. Not many even question the notion of 'in-

formation needs'. Rather, most writers assume that information needs exist and are relatively unproblematic." Min avsikt är inte heller att ge något uttömmande svar på frågan med tanke på artikelns omfång, utan jag vill öppna upp för reflektion över vedertagna begrepp inom lexikografin som därmed är betydelsefulla för min undersökning. Den diskussion som finns är aktiv inom BoI-fältet (se t.ex. Case 2002; Savolainen 2002) och jag nöjer mig här med en definition av *behov* ur ODLIS: "A gap in a person's knowledge that, when experienced at the conscious level as a question, gives rise to a search for an answer. If the need is urgent, the search may be pursued with diligence until the desire is fulfilled."

Informationsbehovet är det fenomen som "utlöser en informationssökningsprocess och som i hög grad styr hur denna process går till" (Limberg 1998: 45). Hur uttrycks då detta behov bland bibliotekarierna? Genom att se på i vilka slags situationer informanterna upplever ett tillstånd av bristande kunskap kan behovet av ordböcker tydligare förklaras. På ett individuellt plan är det främst i skriftliga sammanhang som både FB och UB behöver ordböcker och mer specifikt då det uppstår osäkerhet kring lexikalisk information som betydelse, stavning eller synonym. Inte lika ofta tycks läsande av texter eller muntlig kommunikation föranleda ordboksbehov, förutom vid mer informella situationer kollegorna emellan. Med ett samlat begrepp ger det individuella bruket uttryck för ett *problemorienterat informationsbehov*, dvs. "krav i anslutning till lösandet av något problem eller utförandet av någon uppgift" (Savolainen 2002: 76).

Att olika typer av ordböcker ska kunna tillfredsställa olika behov för användaren är bibliotekarierna visserligen medvetna om, men i praktiken är det nästan enbart SAOL som används för det individuella bruket, särskilt bland FB. Därmed bekräftas Bogaards (2003: 29) konstaterande att "[f]or many people the only thing that exists is 'the' dictionary". En möjlig konsekvens av att förlita sig på en enda informationskälla blir ett icke tillfredsställt behov och en sökprocess som utmynnar i andra hjälpmedel än ordböcker. För en majoritet av informanterna löser Google de flesta informationsproblem, vilket motiveras av att internetverktyget är snabbt och smidigt, om än inte alltid tillförlitligt. Det är tryckta referensverk som sist och slutligen föredras och i de fall varken konventionella ordböcker eller internetalternativ är behjälpliga täcker olika uppslagsverk upp för aktuellt informationsbehov.

Ett betydligt mer påträngande behov av ordböcker uppstår i referenssituationer. Bibliotekarierna omtalar användarkontexter som inte enbart syftar till att förmedla önskad språkinformation till låntagaren, utan även som auktoritetsknuten kompetenskontroll, dvs. säkerställning av den egna språkkänslan genom att kontrollera sakförhållanden i ordböcker. Språkkompetens ställer dock krav på bibliotekarien att kunna förmedla relevant information, varför behovet av ordböcker i vissa fall ökar. Särskilt gäller det i situationer då låntagaren har ett annat modersmål än svenska och inte behärskar språket tillräckligt för att precis kunna formulera sin sökfråga. För UB:s del är förhållandet mindre komplext eftersom

kommunikationen med låntagargruppen "utländska studeranden och forskare" nästan uteslutande sker på engelska och dessutom underlättas av en stencil för bibliotekstermer på engelska. Ordlistan är intressant ur ett behovsperspektiv eftersom den visar på en tidigare lucka i utbudet av referensverk som nu täppts igen och som informanterna upplever som ett nödvändigt hjälpmedel. Samtidigt uppvisar ordlistan ett gott exempel på tillvaratagen yrkeskunskap på arbetsplatsen eftersom den sammanställts av en engelsktalande kollega till informanterna.

Utgångspunkten för FB är något annorlunda eftersom engelska som möjligt samtalspråk inte kan förutsättas bland den betydligt mer heterogena låntagargruppen i fråga om faktorer som t.ex. ålder, sysselsättning och etnisk bakgrund. Därmed intensifieras rollen som god svensktalande språkförebild, vilket bekräftas av det något oväntade behovet av ordböcker i referenssituationer. Genom att utnyttja ordböcker, däribland *Synonymordboken*, kan bibliotekarien tydligare ringa in låntagarens sökfråga, finna ersättningsord eller helt enkelt försäkra sig om korrekt stavade titlar i efterfrågad litteratur.

Det faktiska behovet av ordböcker bland låntagarna antyds inte bara i samtal med bibliotekarien utan framkommer mer konkret i form av lånestatistik på folkbiblioteket. Trots att det inte går att utläsa vilka låntagarna är, anser sig FB ändå uppfatta ett behov bland elever och andraspråksinlärare som utnyttjar ordböcker som del i undervisningsmaterial. Knappt någon bland FB omtalar låntagarnas eventuella behov av elektroniska ordbokskällor, vilket kan hänga samman med att folkbibliotek inte primärt gynnar datoranvändning, annat än till att söka i kataloger. En mer hypotetisk förklaring vore det faktum att majoriteten av FB säger sig föredra tryckta ordböcker framom elektroniska varianter och därför inte i lika hög grad reflekterar över t.ex. stavningskontroller eller internetbaserade ordbokskällor. För de studenter och forskare som befinner sig på universitetsbiblioteket utgör datorn ett naturligt arbetsredskap, vilket skulle kunna innebära ett lika naturligt behov av datorstödda ordboksfunktioner. Intressant nog hävdar en av informanterna att så inte alls behöver vara fallet – den tryckta ordboken används alltså jämt vid sidan om datorn.

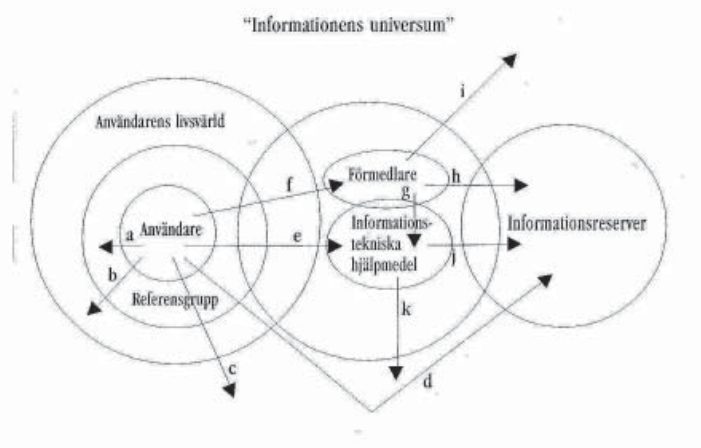
De varierande behov av ordböcker som uppstår i olika kontexter på bibliotek kan sägas spegla behov i ett bredare perspektiv, som socialt och kulturellt betingade under påverkan av samhällets värderingar (Savolainen 2002: 76). Här menar bibliotekarierna att (den tryckta) ordboken innehar en oförändrat stark ställning som hjälpmedel och inte nämnvärt låter sig påverkas av yttre faktorer, som sökmotorn Google "där man hittar det mesta", eller av bibliotekarierna förmodad minskad aktivitet inom ordboksbranschen. Ur demokratisk synpunkt är tillgången till ordböcker på bibliotek viktig att upprätthålla, eftersom "rik som fattig" ska kunna ha tillgång till det utbud som uppfattas utgöra "stommen i ett bibliotek". En sådan inställning kan även sägas spegla gruppens normer, dvs. "vad man bör kunna inom ett visst yrke" (2002: 76). Informanterna är så väl medvetna om den egna yrkesrollen som informations- och språkförmedlare att de i vissa fall

tangerar gränsen till ett pedagogiskt förhållningssätt till låntagaren. Användarundervisning i ordbokskunskap sker visserligen inte på biblioteken, men det hindrar ändå inte bibliotekarien att t.ex. "hänsynsfullt" korrigera låntagarens språkbruk eller direkt uppmana låntagaren att själv anskaffa ordböcker. I linje med bibliotekets roll som demokratisk institution uppfattar bibliotekarierna språket som ett viktigt medel att kunna tillgodogöra sig samhällsinformation, varmed ett korrekt språkbruk blir behjälpt av ordböcker.

3.2 Sökning

Till skillnad från den bredare innebörden av informationssökning, tolkas informationsuppsökning i en snäv, instrumentell bemärkelse där tonvikten ligger på ett intresse för "de metoder med vars hjälp man kommer åt 'informationsbärande' dokument" (Savolainen 2003: 79). Det är dessutom av vikt att särskilja sökning *av* ordböcker från sökning *i* dem, där det sistnämnda beteendet snarare skulle benämnas användning (se avsnitt 3.3).

Efter att ett behov hos användaren uppmärksammas leder så följande steg i informationsbeteendeprocessen till ett uppsökande av information för att tillfredsställa nämnda behov. I en språkligt problematisk kontext övervinner bibliotekarien "a gap in knowledge" (Case 2002: 72) genom att vända sig till de referensverk hon har att tillgå och däribland finna en relevant ordbok för situationen. Detta kan illustreras av en modell i figur 1 gjord av Tom Wilson (1981). I modellen konkretiseras bibliotekariernas uppsökningsmetoder i form av *informationssökningsstigar*¹, "information-seeking paths", vilka varierar i betydelse beroende på användarkontexten. Modellen visar därmed på Wilsons strävan att föra in en holistisk syn på användaren som främst delaktig i en *livsvärld* "defined as the totality of experiences centred upon the individual as an information user" (1981: 6).

Figur 1. Informationssökningens stigar (Wilson 1981: 6 hämtad från Savolainen 2003: 85)

1 Samtliga svenska begrepp återfinns i Savolainen (2003: 84 f.).

Innanför denna livsvärld existerar den miljö vari information anskaffas och används, exempelvis i en arbetsmiljö som biblioteket. De olika referensgrupperna som användaren, i detta fall bibliotekarien, identifierar utgörs av arbetskollegor och låntagare, viktiga medaktörer i det stora alltet, *informationens universum*. Wilson poängterar att modellbeskrivningen är starkt förenklad av en i realiteten komplex användartillvaro, men jag finner insatsen intressant och givande för mitt vidare resonemang kring bibliotekariernas uppsökningsbeteende i anslutning till ordboksanvändning. Det bör påpekas att jag ur mitt material inte kan identifiera samtliga sökstigar som modellen uppger, men hänvisar till Savolainen (2003: 84) som förklarar att sökstigarna "*exemplifierar* [min kursivering] hur informations-sökningen kan konkretiseras till val och utnyttjande av olika källor och kanaler".

Modellen återger alltså ett antal möjliga informationssökningsstigar som Wilson sammanför till fyra olika grupper. Sökstigarna a, b, c och d bildar den s.k. A-kategorin och innebär "search strategies by a user independent of any information system" (1981: 6). För bibliotekarierna betyder det situationer då ordböcker av olika anledningar inte används utan då språkinformation inhämtas på annat vis, t.ex. genom att rådfråga kollegor eller enbart förlita sig på språkkänslan.

Utnyttjande av stigar i kategori B, dvs. e och f, involverar en *förmedlare* och/eller *informationstekniska hjälpmedel* vilka ingår i det omgärdande området *informationssystem*. Hit kunde utnyttjande av konkordanser inräknas liksom sökande i uppslagsverk. Förmedlaren, "generally a living system, i.e. a human being" (Wilson 1981: 6), gestaltas rätt naturligt av bibliotekarien för låntagarens del, men det fungerar likväl omvänt eftersom referenssituationer innebär en förmedlande samtalskontext per se. Även språkexperter, vid t.ex. Språkrådet, fungerar som förmedlare i detta fall.

Kategori C, sökstig g, h och i, omfattar "search strategies employed by a mediator to satisfy a user's demand for information" (1981: 6). Med biblioteket och dess olika aktörer som "informationens universum" tolkar jag C-kategorin som funktionell inom låntagardimensionen. Sålunda är det låntagaren som uttryckligen ber bibliotekarien att leta fram ordboksrelaterad information, så som i fall med korsordslösningar eller lexikaliska problem. Bibliotekarien väljer då för situationen relevant ordbokskälla och kombinerar elektroniska och tryckta format vid behov. Dessa representeras i modellen av *informationsreserver*, "embodiments of knowledge".

Sökstigarna j och k bildar den fjärde och sista kategorin D. Enligt Wilson identifierar kategorin en användare som självständigt utnyttjar olika informationstekniska hjälpmedel, vilket i relation till bibliotekarierna avser bruk av elektroniska ordbokskällor. Bibliotekariens val av SAOL och SAOB i elektroniskt format är ett exempel på informationsreserver som D-kategorins sökstigar leder fram till, och i den mån man uppfattar internet och Google som "ordbokskällor" kunde även dessa inräknas. Modellen är de facto publicerad 1981 och sedan dess har den tekniska utvecklingen frambringat en mängd olika elektroniska resurser

som berikar utbudet av informationsreserver. Huruvida dessa förenklar för bibliotekarien att hitta relevant ordboksinformation eller gör sökningen snårigare skulle undersökningsfältet för informationsanvändning kunna ge svar på.

3.3 Användning

Ordboksanvändningens motsvarighet, konsultationsbeteende, innebär undersökningar om den enskilde användarens metoder och strategier för att finna den information i en specifik ordbok hon är ute efter. Detta kräver andra metoder och frågeställningar än vad jag fokuserat på och har därför inte behandlats i undersökningen. Delområdet har jag ändå valt att ange med egen rubrik för att visa på dess lika stora betydelse som komponent i informations-beteendeprocessen.

Lexikografen har hittills främst bedrivit forskning kring inlärningsordböcker och på så vis endast lyft fram en sida av olika användares beteende vid konsultation, även det beskrivet som en process (se Bogaards 2003). Området är, som Svensén (2004: 537) påpekar, besvärligt att kartlägga eftersom "[m]an har att ta hänsyn till en mängd olika typer av användare, ordböcker och användningssituationer och till de närmast oändliga variationsmöjligheter och de komplicerade psykolingvistiska processer som ryms inom konsultationsprocessen". Intressant vore dessutom att vidare undersöka frågan om vad "konsultationsfärdighet" består i. Att då fortsättningsvis hämta inspiration från BoI-fältet tror jag skulle vara fruktbart, särskilt i fråga om informationsanvändningskontexter och styrande faktorer som bl.a. affektiva aspekter (se Savolainen 2004: 94 ff.). Informationsanvändning är som synes ett lika komplext fenomen som de två övriga komponenterna informationsbehov och informationssökning, men är lika nödvändigt att utforska för att till fullo förstå användaren och dennes ordboks-beteende.

4. Slutsats

Jag har i min artikel velat påvisa ett samband mellan lexikografisk användarforskning och användarstudier inom biblioteks- och informationsvetenskap. Bryggan över till studier av informationsbeteende menar jag ger en djupare analys av ordboksanvändaren som delaktig i en komplex användarsituation. Ser man ordboksanvändaren i ljuset av informationsbeteende och utgår ifrån den kontext användaren befinner sig i kan även mer specifika områden som behov, sökning och användning av ordböcker tydligare ringas in.

Bibliotekarier som ordboksanvändare är en viktig grupp att undersöka; de är offentliga språkförmedlare och hanterar information (även) på ett professionellt plan. Att ordböcker kommer till användning på olika sätt visar den del av min undersökning jag tidigare återgett. Detta bruk föränleds av ett lexikaliskt informationsbehov som ger upphov till uppsökning av ordbokskällor individuellt eller tillsammans med en låntagare. På motsvarande sätt skulle även andra användargrupper kunna analyseras. I första hand tänker jag på lärare och elever, då ytter-

ligare en aspekt tillkommer: ordboksanvändning i ett pedagogiskt och didaktiskt sammanhang. Övriga grupper av intresse är t.ex. journalister och översättare.

För att komplettera min undersökning och gå vidare med hur konsultation av ordböcker går till krävs mer detaljerade närstudier av ett sådant användarbete-ende. För närvarande får vi nöja oss med att ha fått en uppfattning om vägen till ordbokskällan – en väg fylld av valmöjligheter för att tillfredsställa användarens informationsbehov.

Litteratur

- Bogaards, Paul 2003: Uses and users of dictionaries. I: Sterkenburg, Piet van (ed.): *A Practical Guide to Lexicography*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 26–33. (18.09.2006) <http://site.ebrary.com/lib/uppsala/Doc?id=10040043&ppg=38>
- Case, Donald O. 2002: *Looking for information: a survey of research on information seeking, needs and behaviour*. San Diego, Calif.: Academic Press.
- Dervin, Brenda 2003: Human studies and user studies: a call for methodological interdisciplinarity. Paper 166. *Information Research* 9:1. (11.4.2006) <http://InformationR.net/ir/9-1/paper166.html>
- Dervin, Brenda & Michael Nilan 1986: Information needs and uses. I: Williams, Martha, E. (ed.): *Annual Review of Information Science and Technology (ARIST)* 21, 3–33.
- Granström, Alexandra 2006: *Ordböcker och informationsbeteende – en studie i ordboks- användning bland bibliotekarier*. Uppsala universitet: Institutionen för nordiska språk. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-7809>
- Hjørland, Birger 2002: Domain analysis in information science: eleven approaches – traditional as well as innovative. *Journal of Documentation* 58, 4: 422–462.
- Limberg, Louise 1998: *Att söka information för att lära: en studie av samspel mellan informationssökning och lärande*. Skrifter från Valfrid 16. Borås: Valfrid.
- ODLIS = *Online Dictionary for Library and Information Science* 2004. (8.10.2006) http://lu.com/odlis/odlis_i.cfm
- Savolainen, Reijo 2003: Informationssökning och informationsbehov. I: Mäkinen, Ilkka, & Katja Sandqvist (red.): *Introduktion till informationsvetenskapen*. 2 uppl. Tammerfors: Tampere University Press, 69–102.
- Sundin, Olof 2003: *Informationsstrategier och yrkesidentiteter – en studie av sjuksköterskors relation till fackinformation vid arbetsplatsen*. Skrifter från Valfrid 25. Borås: Valfrid.
- Svensén, Bo 2004: *Handbok i lexikografi. Ordböcker och ordboksarbete i teori och praktik*. 2 uppl. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Wilson, T. D. 1981: On user studies and information needs. I: *Journal of Documentation* 37, 1: 3–15.
- 1994: Information needs and uses: fifty years of progress? I: Vickery, B. C. (ed.): *Fifty years of information progress: a Journal of Documentation review*. London: Aslib, 15–51. (12.4.2006) <http://informationr.net/tdw/publ/papers/1994FiftyYears.html>
- 1999: Models in information behaviour research. I: *Journal of Documentation* 55, 3: 249–270.

Alexandra Granström
f. 1980
Institutionen för nordiska språk
Box 527
SE-751 20 Uppsala
alexandra.granstrom@nordiska.uu.se

